

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC 81
UDC 82
UDC 008

ISSN 2545-3998

ПАЛИМПСЕСТ

МЕЃУНАРОДНО СПИСАНИЕ ЗА ЛИНГВИСТИЧКИ, КНИЖЕВНИ
И КУЛТУРОЛОШКИ ИСТРАЖУВАЊА

PALIMPSEST

INTERNATIONAL JOURNAL FOR LINGUISTIC, LITERARY
AND CULTURAL RESEARCH

ГОД. II, БР. 3
ШТИП, 2017

VOL. II, NO 3
STIP, 2017

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

Год. II, Бр. 3
Штип, 2017

Vol. II, No 3
Stip, 2017

ISSN 2545-3998

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

ИЗДАВА

Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, Штип,
Република Македонија

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Ранко Младеноски

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

Виктор Фридман, Универзитет во Чикаго, САД
Толе Белчев, Универзитет „Гоце Делчев“, Република Македонија
Нина Даскаловска, Универзитет „Гоце Делчев“, Република Македонија
Ала Шешкен, Универзитет Ломоносов, Руска Федерација
Олга Панкина, НВО Македонски културен центар, Руска Федерација
Георгета Раца, Универзитет Банат, Романија
Астрид Симоне Грослер, Универзитет Банат, Романија
Горан Калоѓера, Универзитет во Риека, Хрватска
Дејан Дуриќ, Универзитет во Риека, Хрватска
Шандор Чегледи, Универзитет во Панонија, Унгарија
Ева Бус, Универзитет во Панонија, Унгарија
Хусејин Озбај, Универзитет Гази, Република Турција
Зеки Ѓурел, Универзитет Гази, Република Турција
Елена Дараданова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Ина Христова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Џозеф Пониах, Национален институт за технологија, Индија
Сатхарај Венкатесан, Национален институт за технологија, Индија
Петар Пенда, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Данило Капасо, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Мета Лах, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Намита Субиото, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Ана Пеличер-Санчез, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Мајкл Грини, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Татјана Гурин, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Диана Поповиќ, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Жан Пол Мејер, Универзитет во Стразбур, Република Франција
Жан Марк Веркруз, Универзитет во Артуа, Република Франција
Регула Бусин, Швајцарија
Натале Фиорето, Универзитет во Перуца, Италија
Оливер Хербст, Универзитет во Вурцбург, Германија

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

PUBLISHED BY

Goce Delcev University, Faculty of Philology, Stip,
Republic of Macedonia

EDITOR-IN-CHIEF

Ranko Mladenoski

EDITORIAL BOARD

Victor Friedman, University of Chicago, United States of America
Tole Belcev, Goce Delcev University, Republic of Macedonia
Nina Daskalovska, Goce Delcev University, Republic of Macedonia
Alla Sheshken, Lomonosov Moscow State University, Russian Federation
Olga Pankina, NGO Macedonian Cultural Centre, Russian Federation
Georgeta Rata, Banat University, Romania
Astrid Simone Grosler, Banat University, Romania
Goran Kalogjera, University of Rijeka, Croatia
Dejan Duric, University of Rijeka, Croatia
Sándor Czeglédi, University of Pannonia, Hungary
Éva Bús, University of Pannonia, Hungary
Husejin Ozbaj, GAZI University, Republic of Turkey
Zeki Gurel, GAZI University, Republic of Turkey
Elena Daradanova, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Republic of Bulgaria
Ina Hristova, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Republic of Bulgaria
Joseph Ponniah, National Institute of Technology, India
Sathyaraj Venkatesan, National Institute of Technology, India
Petar Penda, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Danilo Capasso, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Meta Lah, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Namita Subiotto, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Ana Pellicer Sanchez, The University of Nottingham, United Kingdom
Michael Greaney, Lancaster University, United Kingdom
Tatjana Durin, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Diana Popovic, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Jean-Paul Meyer, University of Strasbourg, French Republic
Jean-Marc Vercrey, Artois University, French Republic
Regula Busin, Switzerland
Natale Fioretto, University of Perugia, Italy
Oliver Herbst, University of Wurzburg, Germany

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Драгана Кузмановска
Толе Белчев
Нина Даскаловска
Билјана Ивановска
Светлана Јакимовска
Марија Леонтиќ
Јована Караникиќ Јосимовска

ЈАЗИЧНО УРЕДУВАЊЕ

Даница Гавриловска–Атанасовска (македонски јазик)
Весна Продановска (англиски јазик)
Толе Белчев (руски јазик)
Билјана Ивановска (германски јазик)
Марија Леонтиќ (турски јазик)
Светлана Јакимовска (француски јазик)
Јована Караникиќ Јосимовска (италијански јазик)

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК

Славе Димитров

АДРЕСА

ПАЛИМПСЕСТ
РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А
п. фах 201
МК-2000 Штип, Македонија
ISSN 2545-3998
<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

Меѓународното научно списание „Палимпсест“ излегува двапати годишно во печатена и во електронска форма на посебна веб-страница на веб-порталот на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип:

<http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Трудовите во списанието се објавуваат на следните јазици: македонски јазик, англиски јазик, германски јазик, француски јазик, руски јазик, турски јазик и италијански јазик.

Трудовите се рецензираат.

EDITORIAL COUNCIL

Dragana Kuzmanovska
Tole Belcev
Nina Daskalovska
Biljana Ivanovska
Svetlana Jakimovska
Marija Leontik
Jovana Karanikik Josimovska

LANGUAGE EDITORS

Danica Gavrilovska-Atanasovska (Macedonian language)
Vesna Prodanovska (English language)
Tole Belcev (Russian language)
Biljana Ivanovska (German language)
Marija Leontik (Turkish language)
Svetlana Jakimovska (French language)
Jovana Karanikik Josimovska (Italian language)

TECHNICAL EDITOR

Slave Dimitrov

ADDRESS

PALIMPSEST
EDITORIAL COUNCIL
Faculty of Philology
Krste Misirkov 10-A
P.O. Box 201
MK-2000, Stip, Macedonia
ISSN 2545-3998
<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

The International Scientific Journal “Palimpsest” is issued twice a year in printed form and online at the following website of the web portal of Goce Delcev University in Stip:
<http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Papers can be submitted and published in the following languages: Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish and Italian language.

All papers are peer-reviewed.

СОДРЖИНА / TABLE OF CONTENTS

ПРЕДГОВОР

Ранко Младеноски, главен и одговорен уредник

FOREWORD

- 11 Ranko Mladenoski, editor-in-chief

ЈАЗИК / LANGUAGE

- 15 **Виолета Јанушева**
ПРАВИЛНАТА УПОТРЕБА НА НАВОДНИЦИТЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ
ЈАЗИК – УСЛОВ ЗА СТАБИЛНОСТА НА ЈАЗИЧНАТА НОРМА
Violeta Januševa
THE CORRECT USE OF THE QUOTATION MARKS IN THE MACEDONIAN
LANGUAGE – A REQUIREMENT FOR THE STABILITY OF THE
LANGUAGE NORM
- 29 **Marija Leontik**
STANDART TÜRK DİLİNİN YUMUŞAKLIĞI VE AHENKLİLİĞİ
Marija Leontik
SOFTNESS AND MELODY IN STANDARD TURKISH LANGUAGE
- 41 **Милена Касапоска-Чадловска**
АТРИБУТОТ ВО ФРАНЦУСКИОТ ЈАЗИК И НЕГОВИТЕ ЕКВИВАЛЕНТИ
ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК: МЕТАЈАЗИЧНИ СЛИЧНОСТИ И РАЗЛИКИ
Milena Kasaposka-Chadlovska
THE ATTRIBUTE IN THE FRENCH LANGUAGE AND ITS EQUIVALENTS
IN THE MACEDONIAN LANGUAGE: METALANGUSTIC SIMILARITIES
AND DIFFERENCES
- 51 **Evaine Le Calvé Ivičević, Barbara Vodanović**
DES VERTES ET DES PAS MÛRES: FRUITS ET LÉGUMES DANS LES
PHRASÈMES FRANÇAIS ET CROATES
Evaine Le Calvé-Ivicevic, Barbara Vodanovic
TRICKY VEGGIES: FRUIT AND VEGETABLES IN FRENCH AND
CROATIAN PHRASES
- 63 **Валентина Милошевиќ-Симоновска**
ЈАЗИЧНАТА ПОЛИТИКА НА ФАШИЗМОТ ВО ИТАЛИЈА И БОРБАТА
ПРОТИВ ДИЈАЛЕКТИТЕ (АНТИДИЈАЛЕКТНА КАМПАЊА)
Valentina Milosevikj-Simonovska
LINGUISTIC POLITICS OF FASCISM AND THE BATTLE AGAINST
DIALECTS (ANTI-DIALECT CAMPAIGN)
- 69 **Meri Basovska, Biljana Ivanovska**
GERMAN NATIVE SPEAKERS' USE OF MODIFICATION DEVICES OF
THE SPEECH ACT OF REQUEST

79 Pierino Venuto
UN'IPOTESI: LANORMATASSO. L'IMPERFETTO SENZALABIODENTALE:
-EA -EVA NEI CANTI DI GIACOMO LEOPARDI
Pierino Venuto
HYPOTHESIS: TASSO'S RULE. THE IMPERFECT TENSE WITHOUT
LABIODENTAL: -EA -EVA IN THE GIACOMO LEOPARDI'S CANTI

89 Antonella Zapparrata
L'IMPORTANZA DELLA NUOVA LINGUA ITALIANA NE LA VITA
MILITARE DI DE AMICIS
Antonella Zapparrata
THE IMPORTANCE OF THE NEW ITALIAN LANGUAGE IN VITA MILITARE
BY E. DE AMICIS

КНИЖЕВНОСТ / LITERATURE

107 Franco Costantini
L'ÉTRANGER DI A. CAMUS E UOMINI E NO DI E. VITTORINI: UN
CONFRONTO
Franco Costantini
L'ÉTRANGER BY A. CAMUS E EOMINI E NO BY E. VITTORINI: A
COMPARISON

119 Марија Ѓорѓиева-Димова
ПАЛИМПСЕСТНА ТРАНСВЕРЗАЛА: ТОПОСОТ КАКО
ИНТЕРТЕКСТУАЛНА ИНТЕРСЕКЦИЈА
Marija Gjorgjieva Dimova
A PALIMPSESTIC TRANSVERSAL: TOPOS AS AN INTERTEXTUAL
INTERSECTION

129 Луси Караниколова-Чочоровска
ЗА ЖЕНСКИОТ МЕНТАЛИТЕТ И ИДЕНТИТЕТ ВО РАСКАЗОТ „ЖЕНАТА
НА ПОКОЈНИКОТ“ ОД БОРА СТАНКОВИЌ
Lusi Karanikolova-Chochorovska
ABOUT FEMALE MENTALITY AND IDENTITY IN THE STORY „THE
DEAD MAN'S WIFE” BY BORA STANKOVIC

139 Kadriye Türkan
BALKAN TÜRK MASALLARINDA RÜYANIN İŞLEVLERİ
Kadrije Turkan
THE FUNCTION OF DREAM IN BALKAN TURKISH FOKTALES

149 Amra Memić
MARCEL PROUST AND ZEN-BUDDHISM (WHAT IS SATORI AND WHY IS
PROUST BUDDHISTS?)

- 161 Катерина Петровска-Кузманова**
УЛОГАТА НА ДИМИТАР И КОНСТАНТИН МИЛАДИНОВЦИ ВО
РАЗВОЈОТ НА МАКЕДОНСКАТА ФОЛКЛОРИСТИКА
Katerina Petrovska Kuzmanova
THE ROLE OF MILADINOVCI BROTHERS IN THE DEVELOPMENT
FOLKLORISTIC IN MACEDONIA

КУЛТУРА / CULTURE

- 171 Родна Величковска**
КАРТОГРАФИРОВАНИЕ КАК МЕТОД ОПРЕДЕЛЕНИЯ ГРАНИЦ
МУЗЫКАЛНИХ ДИАЛЕКТОВ В МАКЕДОНСКОМ ОБЯДОВОМ
НАРОДНОМ ПЕНИИ
Rodna Velichkovska
MAPPING AS A METHOD FOR DETERMINING BOUNDARIES OF
MUSICAL DIALECTS IN MACEDONIAN RITUAL FOLK SINGING

- 183 Стојанче Костов**
КРАТОК ОСВРТ НА ОРСКАТА ТРАДИЦИЈА ВО ЕТНИЧКИТЕ ПРЕДЕЛИ
ЖЕГЛИГОВО, СРЕДОРЕК И СЛАВИШТЕ (СО ПОСЕБЕН АКЦЕНТ НА
НЕКОЛКУ СЕЛА ВО СРЕДОРЕК)
Stojanche Kostov
BRIEF OVERVIEW OF THE DANCE TRADITION IN THE ETHNIC
REGIONS OF ZHEGLIGOVO, SREDOREK AND SLAVISHTE (WITH
SPECIAL EMPHASIS OF SEVERAL VILLAGES IN SREDOREK)

- 193 Kamila Milkowska-Samul**
PER UNA NUOVA IMMAGINE DELLE DONNE IN TV ITALIANA – ALCUNE
RIFLESSIONI IN BASE ALLA FICTION GOMORRA
Kamila Milkowska-Samul
FOR A NEW IMAGE OF WOMEN ON ITALIAN TELEVISION – SOME
CONSIDERATIONS AROUND THE SERIES GOMORRA

- 205 Екатерина Намичева, Петар Намичев**
ТРАНСФОРМАЦИЈАТА НА КУЛТУРОЛОШКИОТ ПРОЦЕС ПОВРЗАН
СО ТРЕТМАНОТ НА ИСТОРИСКИТЕ ОБЈЕКТИ ВО ГРАДОТ
Ekaterina Namiceva, Petar Namicev
THE TRANSFORMATION OF THE CULTURAL PROCESSES RELATED TO
TREATMENT OF THE CITY HISTORICAL BUILDINGS

МЕТОДИКА НА НАСТАВАТА / TEACHING METHODOLOGY

- 219 Rea Lujčić**
TRANSLANGUAGING OR TRANSGRESSING LANGUAGE BORDERS TO
COMMUNICATE AND TO LEARN IN INTERNATIONAL SCHOOLS

229 Nuray Kayadibi, Necati Demir
MAKEDONYA'DA YAŞAYAN TÜRK ÇOCUKLARININ YAZILI ANLATIM
BECERİLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME
Nuray Kayadibi, Necati Demir
AN ANALYSIS OF WRITTEN EXPRESSIONS OF TURKISH CHILDREN
LIVING IN MACEDONIA

245 Татјана Илиевска, Нина Даскаловска
ИНЦИДЕНТНО УСВОЈУВАЊЕ НА НОВ ВОКАБУЛАР ПРЕКУ ЧИТАЊЕ
НА БАСНИ
Tatjana Ilievska, Nina Daskalovska
INCIDENTAL VOCABULARY ACQUISITION THROUGH READING
FABLES

ПРИКАЗИ / BOOK REVIEWS

257 Ранко Младеноски
КНИЖЕВНИТЕ „ДЕШИФРИРАЊА“ НА ВЕНКО АНДОНОВСКИ
Ranko Mladenoski
LITERARY “DECODING” BY VENKO ANDONOVSKI

273 Марија Гркова
ПОЛЕЗЕН ТУРСКО-МАКЕДОНСКИ УЧЕБНИК ОД МАРИЈА ЛЕОНТИЌ
Marija Grkova
USEFUL TURKISH-MACEDONIAN TEXTBOOK BY MARIJA LEONTIC

ДОДАТОК / APPENDIX

281 ПОВИК ЗА ОБЈАВУВАЊЕ ТРУДОВИ
ВО МЕЃУНАРОДНОТО НАУЧНО СПИСАНИЕ „ПАЛИМПСЕСТ“
CALL FOR PAPERS
FOR THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “PALIMPSEST”

Стојанче Костов

**КРАТОК ОСВРТ НА ОРСКАТА ТРАДИЦИЈА ВО ЕТНИЧКИТЕ
ПРЕДЕЛИ ЖЕГЛИГОВО, СРЕДОРЕК И СЛАВИШТЕ
(со посебен акцент на неколку села во Средорек)**

Апстракт: Во текстот е направен краток осврт на народните ора и орската традиција во етничките предели *Жеглигово*, *Средорек* и *Славиште* кои гравитираат во североисточниот дел на Македонија. Овие предели, кои имаат заеднички етнoлошки карактеристики, се одликуваат и со слична игроорна култура како и со сличен орски репертоар. Поради овие заеднички особености, споменатите етнички предели ќе бидат разгледувани како еден поширок ареал. Краткиот осврт е насочен кон народните ора кои се изведувале на поголеми празници, собори, ора од свадбениот циклус, како и ороводни песни. Посебен акцент ќе биде ставен на стилските карактеристики на машките, женските и мешаните ора, како и приликите и местата за играње во неколку села во Средорек.

Клучни зборови: *етнокореолошки карактеристики, народни ора, репертоар, игроорна култура.*

Дефицитот на етнокореолошка емпириска граѓа поттикнува истражување и проучување на ората и орската традиција во поедини области. Токму поради овој факт, ќе се обидеме да изнесеме некои карактеристики на гореспоменатите предели каде што посебен акцент ќе биде ставен на селата Драгоманце, Челопек и Старо Нагоричане од етничкиот предел Средорек, при што ќе се претстават сознанија од сопствени теренски истражувања.

Регионална поставеност на пределите

Во врска со регионализацијата на овие предели, истакнуваме ставови на неколку автори кои се занимавале со оваа проблематика. Еден од првите автори кои пишуваат за Кумановската област,¹ е српскиот етнограф Јован Хаџивасилевиќ, кој ја објаснува местоположбата на Кумановската област. Тој забележува дека на исток од Скопската и Гњиланска Црна Гора се наоѓа Прешевско-Кумановската Котлина, а на јужната страна од оваа котлина се наоѓа Кумановската област. (Хаџивасилевиќ, 1909, стр. 2). Кумановската област на исток се граничи со Кривоपालанечката и Кратовската област, на

¹ Под терминот *Кумановска област* се подразбира поширокиот ареал кој лежи помеѓу Гњилански Карадаг и Овче Поле и се простира помеѓу планината Козјак, Страцинските планини, Рујна и Кукличките планини. Називите *Жеглигово*, *Средорек* и *Славиште* не се сретнуваат во записите на Јован Хаџивасилевиќ, но овие предели се востановени според регионалната етнологија која ја прават македонските етнолози.

запад со Скопската, на север со Прешевската и на југ со Штипската и Велешката област. (Хаџивасиљевиќ, 1909, стр. 2). Јаневски, кој се води според поделбата прифатена во етнолошката наука во Македонија, за пределите Жеглигово, Средорек и Славиште забележува дека се простираат од Скопската Котлина, почнувајќи од селото Студена Бара кое припаѓа на пределот Жеглигово, па сè до градот Крива Паланка, поточно до селото Конопница (Јаневски, 2013, стр. 71). Според етнологот Галаба Паликрушева, пределот Средорек припаѓа на шопската етничка група каде што живеат македонските Шопи. (Паликрушева, 1996, стр. 12). За егзистирањето на македонските Шопи во овој предел се согласува и Јаневски кој, пак, истакнува дека според неговите теренски истражувања се чувствува шопскиот сегмент и честопати во овие предели етнонимот *Шоп* преминува во егзоним. (Јаневски, 2013, стр. 71). Значајно е да напоменеме еден податок од Трифуновски кој укажува на тоа дека едно од поголемите села во околината на Куманово, селото Орашац, во минатото претставувало тромеѓе на три етнички групи *Которци*, *Шопи* и *Пољци*. Которците се простирале на југоисток, Шопите кон североисток, а Пољците кон север и северозапад. (Трифуновски, 1972, стр. 180). Во контекст на регионализацијата ќе ја споменеме уште и поделбата на етнологот Малинов, кој Средорек го вбројува заедно со пределите Пчиња, Козјачија, Кривопаланечко, Кратовско, Осоговија, Пијанец, Малешево, Горноцумајско, Радовишки Шоплук и повисоките делови на Злетовско и Виничко како предел кој припаѓа на Шопско-брегалничката етнографска целина. (Малинов, 2006, стр. 20-28).

Според етнокореолошките карактеристики, пак, овие три предели припаѓаат на источното игроорно подрачје на Македонија во кое е застапена шопско-брегалничката компонента, која претставува фактор на обединување. Според етнокореолошката класификација на Михајло Димовски, во источното игроорно подрачје спаѓаат источните делови од Македонија, *Кумановско*, *Кривопаланечко*, *Делчевско*, *Пехчевско*, *Беровско*, *Кочанско*, *Штипско*, *Радовишко*. Ората од ова подрачје спаѓаат во шопскиот етнопоен и се одликуваат со брзи движења и тропливи чекори: *копачка*, *беровка*, *ратевка*, *малешевка*, *арнаутско* и др. (Димовски, 1996, стр. 282).

Историски аспекти на орската традиција

За народните ора и орската традиција во овој предел релевантни податоци сретнуваме уште во почетокот на XX век од Јован Хаџивасиљевиќ кој забележува дека постојат извесни разлики во играта, односно дека населението од пределот Кумановско има различен репертоар од Средорек и Овче Поле. (Хаџивасиљевиќ, 1909, стр. 393). Според него, играњето не претставувало играње туку само *таласање кола*, односно одење по тактот на лево и десно. Во однос на половата поделеност во ората забележува дека машките играат посебно од жените. (Хаџивасиљевиќ, 1909, стр. 393). Од записите на Хаџивасиљевиќ дознаваме и за бројноста во орото, односно во секое оро се фаќале да играат од дваесет до педесет луѓе. Називот на првиот во орото е *танцовоѓа*, додека за него се вели дека *танац води* или на *танац игра*, а пак за последниот во орото се вели *на онаш игра*. Како најзастапени

ора кои се играат во овој предел се ората *четворка*, *крстачка*, *равна*, *повратничка*, кои ги играат мешано мажи и жени, додека *два танца* ја играат жени и *светониколска* ја играат само мажи која во другите полски села се нарекува *лиса* или *левача*. (Хађивасиљевиќ, 1909, стр. 394). Од сите наведени ора ќе се задржиме на *светониколско*, поради комплексноста на ова оро како што го опишува Хађивасиљевиќ:

Светониколска е многу тешка игра за играње. Тоа и не е игра туку цел турнир. Се клечи, се станува и многу се скока, како што се игра и во другите области од Овче Поле. Но, таква леснотија и единство не сме виделе никаде на југот како во Овче Поле. (Хађивасиљевиќ, 1909, стр. 394).

Важно е да се напомене дека овој опис на авторот претставува негово лично видување на оро, каде што при описот е нејасно каква е структурата на игроорниот образец на оро и што подразбира авторот под термините *клечи* и *скока*. Сепак, овој дескриптивен опис претставува интересно видување на оро кое било доста сложено за играње.

Сестрите Јанковиќ во нивната трета книга, едно поглавје посветуваат на Кумановската област. Овде станува збор за кореографските елементи на најзастапените ора кои се изведувале во овој ареал како и за етнокореолошките карактеристики и репертоарската застапеност. Според нив, Кумановската кореографска област, како што ја нарекуваат тие, не ги опфаќа само околните села на Куманово туку еден поширок простор вклучувајќи го Бујановац и Прешево како преодна зона. (Јанковиќ, 1939, стр. 149). Јанковиќ истакнуваат дека облиците на игрите од овој крај главно се засноваат на отворено оро, каде што оро е комбинирано со соло игра на ороводецот. Ората каде што ороводецот игра соло припаѓаат на групата *тешки ора*. (Јанковиќ, 1939, стр. 152). Понатаму тие набројуваат и голем број на ороводни песни кои биле застапени во овој крај. Такви се *Појдох по пута по каменишта*, *Нана карала девојче*, *Седело Јане под бела лозница*, *Дилбер Јанка по двори се шече*, *Дали грми дал се гора тресе*, *Ситан камен до камена*, *Коло води Васа*, *Жали Заре да жалимо*, *Ките ќерко, кој лупа на пенџер*, *Ситан бибер*, *Китице*, *Данице не ми лажи брата*, *Ој ти Маро дилиндаро*. (Јанковиќ, 1939, стр. 152).

Кога станува збор за приликите за играње, Јанковиќ укажуваат на тоа дека како и во другите предели најмногу се играло на свадбите, а како останати прилики за играње ги наведуваат третиот ден на Велигден, Света Петка Балаклија, Духовден и Иван ден. (Јанковиќ, 1939, стр. 156). Ората за кои тие прават анализа на игроорниот образец се: *Стојно*, *Стојно*, *Шарена чесма*, *Прешевско хоро арбанско*, *Олан олан*, *Масуричко*, *Јилдиз даги*, *Стојне ле*, *Стојне*, *Ткајеница*, *Ој девојчиња*, *Права*, *Шопска*, *Не дрем Недо*, *Заспала ми царица Милица*, *Козјачко селско*, *Посејала Ратка*, *Ожених се заробих се*, *Жаба пепељава*, *Венче здравче*, *Попала магла по поље*, *Цоне моме*, *Старовремско коло*, *Шарено коло*, *Клисурка*, *Николо гајле големо*, *По Мараву ретко цвеќе*, *Ој ти Кате суво злате*, *Море*, *Јане, загор*, *Јане*. (Јанковиќ, 1939, стр. 158-187). Без оглед на кореографските елементи и структурата на играта, селските игри, како што истакнуваат Јанковиќ, се одликуваат со ведрина, свежина и простосрдечност на патријархалната средина. Во игрите, чекорите

се најчесто вкрстени и со привлекување, нагласени и ненагласени, со потскоци, допирање на земјата со прстите на стапалото, исфрлање на слободната нога. (Јанковиќ, 1939, стр. 153). Сепак, нивното истражување во Кумановската област, како што потенцира Џимревски, не било поопсежно туку тие инцидентно престојувале во одредени села и тоа што им било на дофат аналитички го регистрирале и го компарирале со други пределски целини. (Џимревски, 2000, стр. 10).

Во поглед на репертоарската застапеност во денешно време, може да се посочат ора кои сè уште опстојуваат на теренот, а тоа се *крстач*, *шопка*, *тројка*, *тоска*, *женска повраќана* и *рамно*. (Џимревски, 2000, стр. 7-59). Освен овие споменати ора, значајно е да се напоменат уште неколку кои се изведуваат во придружба на инструментот гајда, а припаѓаат на Кумановско. Станува збор за ората *женско оро* забележано во селото Шупли Камен, потоа *кумитско старо оро* и *шопка оро* регистрирани во селото Зубовце. (Џимревски, 2000, стр. 382; 435; 449). Понатаму ќе претставиме податоци за орото *крстено* кое е типично за оваа област. Етимологијата на орото *крстено* најчесто се врзува за начинот на играњето на игроорниот образец, кој избобилува со вкрстени стапки. Но, сепак, станува збор за едно посуштествено етимолошко толкување кое гласи:

Бидејќи македонските христијани биле верни чеда на Господ Бог и љубовта кон Господ се изразувала во секој момент и на секое место со крстење, народот на ретко оригинален и креативно синонимен начин, постојано го внел во орото крстена, со анимирање на чекорите. Всушност, Македонецот во своето оро се крстел и се молел на Господ Бог кој и во највеселите мигови бил во неговата душа и преку споменатото народно оро. Сите крстени ора се играле на празници и селски собори пред очите на Турците кои не можеле да ги протолкуваат вкрстените христијански симболи во вешто одиграните ора. (Џимревски, 2000, стр. 25).

Ората забележани од Џимревски не се детално етнокорееолошки обработени, туку секое од ората има само мелографски запис, име и презиме на свирачот и локалитетот од каде што потекнува орот. Ова значи дека тие се подложни на подетална анализа и обработка од етнокорееолошки аспект.

Орската традиција во селата Челопек, Драгоманце и Старо Нагоричане

Понатаму ќе претставиме сознанија од селата Челопек, Драгоманце и Старо Нагоричане каде што се вршени истражувања во 2009 година. Сепак, поради ограниченоста на просторот, понатаму ќе следат само најважните карактеристики поврзани со орската традиција. Неизбежно е да се нагласи дека со текот на времето се случуваат општествени, социолошки и културни промени, па таквите промени неизбежно влијаат и врз орската традиција. Теренот, како на ниво на Македонија така и во споменатиот ареал, е во постојани поместувања, така што одредени називи на ора како и игроорни обрасци со текот на времето се забораваат и се губат.

Кога станува збор за просторот и местото за играње во овие пределски целини, значајно е да се напомене дека најчесто се играло на сред село, но

неретко се случувало да играат и на места нарекувани *крст*. Овој податок го истакнува Јаневски, укажувајќи на тоа дека во селата во Средорек се пронајдени повеќе места лоцирани надвор од селото, оградени со камења, во кои имало голем издигнат крст, трпезарија, направена од камења и столици од камења и простор за игра. (Јаневски, 2013, стр. 72). Во контекст на ова значаен е податокот дека местото за играње викано *Забел*, претставувало меѓа на селата Челопек, Нагоричане и Никуљане која се наоѓала надвор од селото каде што имало црква Богородица. Соговорникот Правда Миленковиќ за ова вели:

*Па такој га крстише име Забел, да он је на три села меѓа на Челопек и на Нагоричане на Никуљане и такој. Овдеј ја како сам мислу да знам, Забел си га викав.*²

Освен називот *Забел* локалните жители од селото Челопек го споменуваат уште и називот *Зелениште*, поради пространата зелена површина.³ Како прилики за играње во минатото биле големите верски празници, а секое од селата си празнувала свој празник. Па така во селото Челопек најголеми празници на кои се одвивале собори се Света Тројца и Велигден, додека пак во селото Драгоманце соборите се практикувале на празниците Крстовден, Св. Архангел Михаил, Митровден, Велигден. Селото Старо Нагоричане, пак, го прославувало празникот Света Богородица на 28 август при што се одвивал голем собор.⁴ За одржувањето на соборите во минатото сведочат и многу искази на локалните жители, а од нив ќе издвоиме само еден кој вели:

*Како дете ја памту овдеј имаше људи доста, кад се соберемо сваки вечер, па играв на пеев, девојке беќари.*⁵

Значајно е да се напомене уште и одвивањето на големите собори во *недела*,⁶ како ден за одмор и можност за забава на населението.

Репертоарската застапеност на ора во трите села генерално е идентична, со мали разлики. Најчесто споменувани ора од соговорниците на теренот во селата Драгоманце и Старо Нагоричане се ората *рамно*, *делингуша*, *Елено моме*, *чачак*, *шестица* или *у шес*, *жикино*, *заврзлама*, додека пак во селото Челопек како називи се сретнуваат уште две ора, а тоа се *бугарка* и *власинка*. Овие ора припаѓаат на категоријата соборски ора кои се изведувале на големите собори и празници. Според игроорната структура и игроорната база, како што истакнува Јаневски, ората во Средорек како и во пределите

² Според исказите на Правда Миленковиќ, родена во село Челопек во 1937 година, мажена во Старо Нагоричане, сопствени теренски истражувања.

³ Според исказите на Стојан Лазаревски, роден во село Челопек во 1934 година, сопствени теренски истражувања.

⁴ Според искази на соговорници од селата Челопек, Драгоманце и Старо Нагоричане, сопствени теренски истражувања.

⁵ Според исказите на Стојан Лазаревски, роден во село Челопек во 1934 година, сопствени теренски истражувања.

⁶ Денот *недела* кај Македонците претставувал благден во седмицата, ден кога се одморало населението и кога се празнувало, односно ден кога *не се дела* (не се работи), од што и настанало името недела. Според народното толкување, неделата Бог ја одредил за одмор, но и како ден кога било предвидено да се извршуваат светите работи. Имено, на тој ден се одело во црква, на сретсело, на собор и сл. (цитирано според: Трпески, 2015, стр. 389).

Жеглигово и Славиште се одликуваат со брзи движења и потскоци, додека начинот на кој се изведувале ората бил патријархален и ората секогаш биле изведувани според социјалниот статус. (Јаневски, 2013, стр. 71). Во врска со држењето на игроорците при играњето, во овие три села сретнуваме држење за раце, за појас и за рамо. Држењето за раце и за појас го практикувале и мажите и жените, додека, пак, држењето за рамо е карактеристика само за мажите, а тоа најчесто се случува кога ги играат рамните или лесните ора како *рамното*, *делингуша* итн. Држењето за рамо како карактеристика за мажите го истакнува и Стојан Лазаревски кој вели:

*Овој рамно Делингуша ги викав тие... турив руке на рамо качив... Делингуша тако, полако.*⁷

Држењето, пак, за појас е типично за орото *чачак*, кое заедно со ората *жикино*, *заврзлама* и *власинка* имаат српско влијание.

Патријархалниот начин на изведба на ората во минатото бил поизразен и половата застапеност во ората била строго определена, што значи дека кога се играле ора од мешовит карактер, задолжително мажите го заземале левиот дел од полукругот, а жените десниот. Последниот игроорец од мажите и првата игроорка од жените, во минатото се држеле за марамче или понекогаш кустек.⁸ Строгиот закон на патријархалниот систем на вредности најдобро го искажува Правда Миленковиќ која вели:

*Моја баба кад била, т'га такој строго е било не смеш да застанеш до беќара, пребиќе те татко са стан.*⁹

Доминантноста на мажите, освен во општествениот живот, се отсликувала и во орото, па така кога мажите играле машки ора жените се тргале настрана:

*Кад играв мужи силно, ми се тргамо на страна.*¹⁰

Во подоцнежниот период по шеесеттите години на XX век, се случувало и мешање на ората, односно мажите и жените играле заедно еден до друг, по редослед маж – жена. Ороводецот, пак, кој имал клучна улога во орото, во минатото носел кустек, додека во поново време носел крпа.¹¹

Кога станува збор за инструменталната придружба на ората дознаваме дека во овој предел ората се придружувани со гајди, дудук и шупелка. Гајдите биле најраспространетиот инструмент, па потоа дудукот, па шупелката. (Хађивасиљевиќ, 1909, стр. 395). За гајдата локалните жители на селото Челопек имаат посебен назив *гајдиње*. На *гајдиње* ги играле поголемиот број на ора на соборите и поголемите празници, а во селото имало и неколку добри

⁷ Според исказите на Стојан Лазаревски, роден во село Челопек во 1934 година, сопствени теренски истражувања.

⁸ Според исказите на Правда Миленковиќ, родена во село Челопек во 1937 година, мажена во Старо Нагоричане, сопствени теренски истражувања.

⁹ Исто.

¹⁰ Исто.

¹¹ Според исказите на Трајан Спиридоновски роден во село Драгоманце во 1946 година, сопствени теренски истражувања.

гајдации.¹² Во селата Драгоманце и Старо Нагоричане, исто така, ората се придружувале на гајди, но освен гајдата биле застапени и дудукот и гуслата.¹³ Често се случувало овие два инструменти да ги придружуваат ората на соборите и празниците. Во контекст на претходно изнесеното ќе напоменеме дека иако записите на српскиот етнограф Хаџивасиљевиќ кои сведочат за инструменталната придружба се направени на почетокот на XX век, според исказите од жителите на селата Челопек, Драгоманце и Старо Нагоричане може да се увиди дека инструменталната придружба не претрпела огромни промени. Секако, овде зборуваме за периодот во педесеттите и шеесеттите години на минатиот век кога дел од информаторите непосредно учествувале во соборите. Додека, пак, во поново време, сосема нормална е појавата на индустриски инструменти кои ги потиснуваат инструментите од рачна изработка. Па така, се сретнуваат и инструменти од фабричко производство како усна хармоника, хармоника, труба и кларинет.

Заклучок

Според досега изнесеното можеме да заклучиме дека во етничкиот предел Средорек, особено во селата Челопек, Драгоманце и Старо Нагоричане, може да се сретнат голем број на информатори кои биле дел од орската традиција во средината на минатиот век и кои сè уште паметат дел од народните ора кои некогаш ги играле. Дел од сознанијата укажуваат на тоа дека овој ареал изобилувал со талентирани игроорци и инструменталисти кои биле активни носители на традиционалната култура. Актуелната состојба, пак, на теренот укажува на тоа дека многу ретко се случуваат собори на големите празници во денешно време, поради многу фактори кои придонеле таквите големи збиднувања на селската заедница да згаснат.

Информатори

Лазаревски Стојан, роден во село Челопек во 1934 година.

Миленковиќ Правда, родена во село Челопек во 1937 година, мажена во Старо Нагоричане.

Спиридоновски Трајан, роден во село Драгоманце во 1946 година.

Библиографија

Димоски, М. (1996). Народните ора и орската традиција, *Етнологија на Македонците*, Скопје: МАНУ.

Јаневски, В. (2013). *Етнокоролошки карактеристики на македонските народни ора (по избрани примери)*. Скопје: Институт за фолклор „Марко Цепенков“.

Јанковиќ, Љ. и Д. (1939). *Народне игре, књига III*, Београд.

Малинов, З. (2006). *Традицискиот народен календар на Шопско-брегалничката етнографска целина*. Скопје: Институт за фолклор.

¹² Според исказите на Стојан Лазаревски, роден во село Челопек во 1934 година, сопствени теренски истражувања.

¹³ *Гусла* е локален назив, инаку станува збор за *ќемане*, кој е жичен инструмент со три жици, претходник на виолината, кој се свири со помош на гудало или трљачка.

Паликрушева, Г. (1996). Етносите и етничките групи во Македонија, *Етнологија на Македонците*. Скопје.

Трифунски, Ј. (1972). Народна предања у Кумановском крају, *Народно стваралаштво folklor*, год. XI, св. 41-43, Београд.

Трпески, Д. (2015). *Годишни обичаи кај Македонците*. Скопје: Младинска книга.

Хаћивасиљевић, Ј. (1909). *Кумановска област, Јужна стара Србија*. Београд.

Цимревски, Б. (2000). Инструменталната музичка традиција во Кумановско, *Фолклорот во Куманово и Кумановско*. Скопје: Институт за фолклор „Марко Цепенков“.

Stojanche Kostov

**Brief Overview of the Dance Tradition in the Ethnic Regions
Of Zhegligovo, Sredorek and Slavishte
(with special emphasis of several villages in Sredorek)**

Abstract: The article provides a brief overview of folk dances and dance tradition in the ethnic areas of Zhegligovo, Sredorek and Slaviste that are in the north-eastern part of Macedonia. These regions which have common ethnological features are also characterized by similar dancing culture and similar dance repertoire. The short review is focused on folk dances that were performed on major holidays, weddings, and dances that are accompanied with singing. Special emphasis is placed on the stylistic characteristics of male, female and mixed dances, as well as opportunities and places for playing in several villages in Sredorek.

Keywords: *ethnochoreological features, folk dances, repertoire, dancing culture.*

